

САНГА ОЛОХ

№ 39 (11967) ● Алтынньы 11 күнэ, 2024 сыл, бээтинсэ ● 12+

Бу
нүөмэргэ

Анал байыаннай дьайыы

Хас биирдиибит сырдык ырата
Кыайыыны чугаһаттын! /3

Тиэргэн

Хомус ууһа – Герасим
Тарабукин /4

Ситиһии

Дьон доруобуйатын
тупсарыыга - санга хардыы /5

Түөрт нэһилиэккэ киинэ саалалара аһылынна

Бэлиэ күн. Онон бу нэһилиэк олохтоохторо Дойду
үрдүнэн улахан экранга тахсар киинэлэри көрөр
кыахтаннылар /2

Кытаанахха үөрүүлэх түгэн.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Алтынньы
11 күнэ
БЭЭТИНСЭ

3° -1°

Алтынньы
12 күнэ
СУБУОТА

1° -6°

Алтынньы
13 күнэ
БАСКЫҤААННА

-2° -8°

Алтынньы
14 күнэ
БЭНИДИЭННИК

-2° -10°

Алтынньы
15 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

-5° -12°

Алтынньы
16 күнэ
СЭРЭДЭ

-6° -14°

Алтынньы
17 күнэ
ЧЭППИЭР

-8° -14°

Тэттик

“Сэттис халлаан” диэн санга эбийиэк тутулунна

Былырын “Мурун Тыымпыа” ТОО дьоно-сэргэтэ Олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагыраамага кыттан, Ырыа Тумустан Мурун муостатыгар диэри, сатыы дьонго анаан, санга тротуар тутуллуутун туруорсубуттара.

Ол мунньахха куоластаан, этиилэрэ боротокулланан, СӨ Бырабыыталыстыбатыттан 2 мөлүйөҥ суума өйөбүл көрүллэн, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын өйөбүлүнэн, 120 миэтэрэ усталаах тимир муоста-тротуар итиэннэ 80 миэтэрэ усталаах таас билиитэ тротуар онгоһуллан олоххо кирийдилэр. Бэдэрээччитинэн урбаанныыт Артем Кладкин үлэлэһэн, тутууну болдьоҕор түмүктээтэ. Норуот бу муостаны “Сэттис халлаан” диэн сүрэхтээтэ.

Улууспут бастың педагогтара наҕараадаланнылар

Ол курдук, өрөспүүбүлүкэ бастың уһуйааччы-педагогтары аһаҕас куоластааһын түмүгүнэн 36 киһи бириэмийэҕэ тигистэ. Кинилэр ортолоругар Чурапчы гимназиятын англия тылыгар учуутала Наталья Белолюбская баар.

Иккис сылын ытыллар куонкурус уопастыбаннай куоластааһыныгар өрөспүүбүлүкэ араас муннугуттан уопсайа 120 учуутал кыттыбыта бэлиэтэнэр.

Оттон Дмитрий Коркин аатынан Чурапчытаагы спортивной интернат-оскуола англия тылыгар учуутала Татьяна Дьячковская өр сыллаах айымньылаах үлэтэ өрөспүүбүлүкэ таһымыгар сыаналанан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх учуутала үрдүк аат ингэрилиннэ.

Ил Дархан Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэ сайдыытыгар үөрэх үлэһиттэрин сүдү кылааттарын, үүнэр көлүөнэни иитиигэ кинилэр оруолларын тоһоболоон бэлиэтээн туран, биир дойдулаахтарбытыгар үрдүкү наҕараадаларын үөрүүлэх түгэнгэ туттарда.

Култуура үлэһиттэрэ “ХОН-2024” өрөспүүбүлүкэтээҥи форумга ситиһиилээхтик кытыннылар

Бороҕонго ытыллыбыт Өрөспүүбүлүкэтээҥи методической форумга 14 улуустан уонна Дьокуускайтан 400-чэкэ култуура үлэһитэ уопут атаһаһар, билиилэрин-көрүүлэрин ханатар сыаллаах түмүстүлэр. Бу тэрээһин СӨ култууратын уонна ускуустубатын үтүөлээх үлэһитэ Семен Васильевич Хон сырдык аатыгар ананна.

Манна улууспут култуураҕа салалтатын начаалынньыга Петр Гуляев санга тахсыбыт сэдэх кинигэлэри, ону таһынан култуураҕа санга ураты үлэ хайысхаларын, үлэтин билиһиннэрдэ. Бастың бырайыак үлэлэри “Айылгы” НАД-тин отделын салайааччыта Елена Дьячковская ситиһии кэпсээтэ, “Мастерская “SILIK” хранитель канона традиционного шитья” диэн бырайыагы Гран-при кыайыылаахтара Анна Петрова, Надежда Ахматова ситиһии сырдаттылар.

Тэрээһин чэрчитинэн “Күн эйгэ” өрөспүүбүлүкэтээҥи култуура туйгун үлэһитин күрээ буолла. “Айылгы” НАД-тин режиссера Элеонора Дьяконова “Көрөөччү биһирэбилэ” анал ааты ылла.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Үйэ саастарын туолбут дьон мөлүйүөн солкуобайы тутуохтара

Ил Дархан Саха сиригэр олохтоохторун аан дойдуга Адам саастаахтар күннэринэн эбэрдэлээтэ. Бүгүнгү күнгэ Саха сиригэр 191 тыһ. кэринэ адам саастаах дьон олохтор, кинилэр истэригэр — 100 тыһ. тахса үлэ бэтэрээнэ. Саха сиригэр былырын киһи үйэтин уһуна 73,55 сылга тийиэн, аан бастаан Арасыйытаабы көрдөрүүнү куоһарбыта. 2030 сылга киһи үйэтин уһунун 80 сылга тийэрдэр сыал-сорук туруорулунна. Адам саастаахтар күннэрин көрсө уһун үйэлээхтэри чизэтээн, 100 саастарын туолбут дьонго төлөбүр сууматын 100 тыһ. солкуобайтан 1 мөл. солкуобайга диэри үрдээтэ. Бу биридэ бэрлэлэр төлөбүрү 2025 сыл тохсунньугар диэри хаас биридэ «Үйэ саас» бочуоттаах бэлиэлээх киһи ылыаба. Дьокуускайга Көхтөөх уһун үйэлэни киһи аһыллыаба.

Тыа хаһаайыстыбатын тиэхиныкэлэригэр наадыыы улаатар

Айсен Николаев Минскэйдээби тыраахтар уонна массыына собуоттарын салалталарын кытта көрсүһүүтүгэр тыа хаһаайыстыбатын уонна таһаҥас тийэр тиэхиныкэни Саха сиригэр адалары элбэтэр туһунан кэпсэттэ. Өрөспүүбүлүкэбэ хаачыстыбалаах тиэхиныкэбэ наадыыы улаатарын бэлиэтээтэ. МТЗ тыраахтардар тыа сиригэр кизэник туһанылларлар. Онтон массыына собуотугар оптобус 15 көрүгүн, самосваллары, таһаҥас тийэр массыыналары, бырыссыаптары онороллор. «МАЗ» тиэхиныкэтэ суола-иһэ суох, бадарааннаах сирдэринэн айанныр кыахтаах.

Ил Дархан учууталлары эбэрдэлээтэ

Саха сиригэр үөрэхтээһинин эйгэтигэр 30 тыһ. тахса учуутал үлэтир. 36 бастыҥ педагог-уһууааччыга Ил Дархан бириэмийэтэ туттарылынна. Ону таһынан олимпиадаларга, куюнкуустарга, чинчийэр үлэлэргэ үрдүк көрдөрүүнү ситиспит үөрэнээччилээх 100 бастыҥ учууталга 100 тыһ. солк. бириэмийэ туттарыллар. Арктикага уонна хотугу улуустарга 5 сыл үлэлээбит учууталларга олохтор усулуобуйаларын тупсарыыга социальнай төлөбүр көрүллэр, ол курдук 4 сыл устата өйбүлү 103 киһи ыла. Балаҕан ыйын 1 күнүттэн 3 сылга диэри ыстаастаах эдэр учууталлар хамнастарын акылаатыгар 75% эбии ылар буоллулар. Улуустарга тийиэн үлэлииргэ дуогабардаспыт 35-гэр диэри саастаах учууталлар үс акылаат саҥа тус көмөнү ылааллар, бу көмөнү 14 учуутал тутта.

Аллараа Бэстээххэ онгоһулар тырааныспар ситимин бырайыагын дьүүллэстилэр

Ил Дархан Росморречфлот салайааччыта Андрей Тарасенконы кытта Аллараа Бэстээххэ онгоһулар тырааныспар ситимин бырайыагын дьүүллэстилэр. Итиэннэ «Джалинда-Мохэ» норуоттар икки ардыларынаагы тырааныспарын туорааһыны уонна Булун оройуонун Найба сэлээннээтигэр пуорду тутуу боппуостарыгар тохтоотулар. Өрүс флотун сайыннары, өрүс таһынаагы нэһиликтэри дебаркадерын хааччыыты, өрүһү диригэтэр үлэлэри ытыты туһунан кэпсэтиллэр.

СӨ Ил Дархан уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Түөрт нэһилиэккэ киинэ саалалара аһылынна

Бэлиэ күн. Онон бу нэһилиэк олохтоохторо Дойду үрдүнэн улахан экранга тахсар киинэлэри көрөр кыахтаннылар

Анна ЗАХАРОВА

Бу күнүргэ Саха өрөспүүбүлүкэтин «Экстрасинема» технологиятынан өрөспүүбүлүкэ 20 улуһун 40 нэһилиэнньэлээх пуунугар киинэ саалатын аһыы үөрүүлээх сирэ-туома ыытылынна. Итинтэн 4 саала биһиги улууспутугар — Мугудайга, Кытаанааха, Мырылаҥа уонна Мындаҕаайыга аһылынна.

Бу бэлиэ түгэнгэ видео-сибээс нөҥүө өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана Айсен Николаев кыттан тус эбэрдэтин тийэртэ, киинэ чуолаан тыа сиригэр сайдыытыгар, култуура кииннэрин үлэтигэр оруолун, сөптөөх сынньанар усулуобуйаны тэрийи, киинэни көрдөрүү көдүүһүн тула санаатын эттэ. Бэлиэ түгэнгэ бары киинэ саалаларыгар Иван Дьячковскай — Кыталык Уйбаан «Кустугу ситтэрбин» сэхэнигэр олохторбут, Михаил Лукачевскай туруоруутунан уһуллубут «Кыталыктаах кырдалым» киинэни көрүү буолла. Режиссер Михаил Лукачевскай уонна Экстрасинема генеральнай дириэктэрэ Петр Чиряев видео-сибээс нөҥүө эбэрдэлээн туран, тыа сиригэр олохтоохторун култуурунай сынньаланнарын тэрийиигэ, Саха сиригэр киинэ хайысхатын сайыннарыыга тус көрүүлэрин, санааларын үлэһиннилэр.

Айталина Пономарева, Кытаанаа

нахтаабы «Түһүлгэ» НАДь дириэктэрэ:

●●● «Экстра синема» хампаанньа куюнкуруһугар биһиги быһыл сайын сайаапка ытан, үөрүөхпүт иһин, нэһилиэкпитигэр киинэ саалатын тэрийиигэ хапсан хаалбыпыт. Онон сонно дуогабар түһэрсэн, үлэ-хамнас ыытыллан, күн бүгүн бу бырайыак олоххо кирирдэ. Онон нэһилиэк олохтоохторо бары да өр сылларга кэтэспит ыра санаабыт туолан олус үөрдүбүт. Петр Чиряев салайар «Экстра синема» хампаанньа үлэһиттэрэ барытын видео-сибээс нөҥүө ыйан-кэрдэн биэрэн, проектор уонна туһааннаах тэриллэр барыта таһыллан турдулар. Мантан ыла, дьэ, өрөспүүбүлүкэбитигэр улахан экранга көстөр киинэ премьераларын көрөр кыахтанныбыт. Онон Кытаанаах нэһилиэгин олохтоохторун аатыттан өрөспүүбүлүкэбит, улууспут туһааннаах салалталарыгар, «Экстра синема» хампаанньага барҕа махталбытын тийэрдибүт. Бу дьон-сэргэ сынньаланын тэрийиигэ, култуурунай-духобунай өттүнэн сайдарыгар улахан төһүү буолара саарбахтаммат.

Александра Сокольниковна, Мугудайдаагы «Эйгэ» НАДь уус-уран салайааччыта:

●●● Киинэ саалатын үөрүүлээх аһыллытыгар дьоммут-сэргэбит сааланы толору муһунна. Нэһилиэкпит оҕото Сергей Яковлев

социальной хантыраагынан бырайыагын көмүскээн, бу күн барыбытыгар сөптөөх сынньаланты тэрийдэ. Ол курдук, попкорн, саахардаах ватаны, утахтары атыылаан, оҕо аймакха үөрүүнү-көтүүнү бэлэхтээтэ. Онон куорат киинэ-тыаатырдарынааҕар итэҕэһэ суох усулуобуйа тэриллибитин көрөн, эдэрдийин-эмэниин сүргэбит көтөҕүлүннэ. Тыа сиригэр киинэ саалалара аһыллан улахан сэргэсыйи таһыста. Арасыйытаа уонна өрөспүүбүлүкэбитигэр тахсар саҥа киинэлэри толору көрөр кыахтанан үөрүүбүт улахан. Петр Оконешиников урут нэһиликтэри кэрийэн саҥа киинэлэри көрдөрөр. Дьон-сэргэ «атаҕа бара үөрэннээгинэ», киинэбэ элбэх киһи сылдыһаа диэн эрэнэбит. Дьон сынньаланын тэрийиигэ бу — улахан суолталаах хардыы.

Ити курдук, Петр Чиряев салайар «Экстра синема» хампаанньата кинопроекторунан хааччылар пилотнай бырайыага номнуо биһирэнэн, тыа сиригэр кулууптарыгар киинэ саалалара утум-ситим аһылларлар. Урукку сэбиэскэй кэм саҕанаагы курдук, дьон-сэргэ кулууптарыгар мустан, бэйэ-бэйэлэрин кытта ирэ-хоро кэпсэтэн, Дойду үрдүнэн улахан экранга тахсар киинэлэри көрөн, сынньаланнарын көдүүстээхтик атааралларыгар төһүү буолуохтара диэн эрэллээхпит.

Кэрэ эйгэ. Николай Каженкин быыстапката дьон болҕомтотун тарта

Наталья СИБИРЯКОВА

Алтынньы 3-10 күннэригэр «Утум» дьэтигэр Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, СӨ тыа хаһаайыстыбатыгар туйгуна, СӨ профессиональной техникэскэй үөрэхтээһинин туйгуна, үлэ бэтэрээнэ Николай Каженкин хаартыскаларынан быыстапката турда.

Николай Николаевич эдэр эрдэбиттэн хаартыскага түһэриинэн сөбүлээн, үлүһүйэн дьарыктаммытын түмүгэ — улууспут 1970-нүс, 80-нүс, 90-нүс сыллардаагы устуоруйатын сырдатар, урукку кэмнэр үтүө, чабылхай түгэннэрин кэпсиир үтүс хаартыска биир саала истиэнэлэригэр толору иилиллит.

Кини Новосибирскай куоракка инженер-мэхээнник идэтигэр үөрэҥин бүтэрэн, дойдутугар кэлэн таһаарылаахтык үлэтир-хамсыыр. Оччолорго, биллэрин курдук,

Н.Н. Каженкин быыстапкатын кэпсиир.

эдэр ыччаттар ортолоругар хаартыскага түһэри олуһ кизэник тарҕана сылдыһыта. Дьэ, онно Николай Николаевич «Смена» фотоаппаратын тутта сылдьан бэйэтин дьэ кэргэнигэр, Чурапчыбыт улууһугар буолар бэлиэ түгэннэри, өйдөбүннүк каадырдары онорон саҕалыыр. Бу дьарыгын бырахпакка, өр сылларга мунньубут үлэлэринэн быыс-

тапката турбута эмиз биір дьонун тэрээһин буоллаҕа.

Быыстапка аһыллытыгар Николай Каженкин бэйэтэ, кини үөлээннээхтэрэ, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын, социальнай харалта, аграрнай-техникэскэй колледж бэрэстэбиитэллэрэ, уопсастыбаннас кыттыыны ыллылар, эбэрдэ тылларын анаатылар.

Хас биирдиибит сырдык ырата Кыайыыны чугаһаттын!

Анал байыаннай дьайыы. Биир дойдулаахтарбытыгар көмөнү онгоруу бүгүнгү туругун уонна инники соруктар тула мунньах тэрилиннэ

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

“Айылгы” оройуоннааҕы НАД-гэр, алтынны 7 күнүгэр улуус баһылыга Степан Анатольевич Саргыдаев анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар, кинилэр дьизэ кэргэттэригэр анаан Чурапчы улууттан көмөнү онгоруу бүгүнгү туругун уонна инники соруктар тула мунньаҕы тэрийдэ.

●●● 2022 сыл балаҕан ыйын 21 күнүттэн Дойдубут Бэрэсидьиэнэ Владимир Владимирович Путин анал байыаннай дьайыыга бастах хомууру биллэриттэ. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэнниттэн биһиги үйэбитигэр аан бастакытын байыаннай мобилизация диэн биллэриллэн, барыбытын аймаабыта. Онно-саха уолаттара, ол иһигэр чурапчылар хабыллан Украина территориятыгар барыы саҕаламмыта.

Байыаннай дьайыы саҕаланыаҕыттан улуус дьаһалтата хомуурга хабыллан уонна хантыраак баттаһан барбыт биир дойдулаахтарбытыгар, кинилэр дьизэ кэргэттэригэр көмөнү тэрийбитинэн барбыта. Ол курдук, анал хамыһыйалар тэриллэн, балаһыанньалар онгоһуллан, резервнэй пуонда балаһыанньатыгар уларыттылар киллэриллэн, биир кэмнээх матырыйаалынай көмөлөр, коммунальнай өҥө төлөбүрүгэр харчынан көмө, улуус иһигэр араас көрүннээх чэпчэтиилэринэн туһаныыга анал байыаннай дьайыы кыттылаахтар дьизэ кэргэнин дастабырыанньатын биэрийи саҕаламмыта. Маны сэргэ 2023 сыллаахха гуманитарнай көмөнү тиэрдиигэ улуус дьонун аатыттан өйөбүл онгорор сыаллаах “Чурапчы сайдыыта” диэн пуонда арыллыбыта. Бу пуондага улууспут нэһиликтэрин дьаһалталара,

олохтоохторо, тэрилтэлэр, урбаанныттар, уопастыбаннай түмсүүлэр, Дьокуускай куоракка олорор Чурапчыттан төрүттээх биир дойдулаахтарбыт, биирдиилээн дьон ким туох кыахтааҕынан, хаста да биир күннээх хамнастарын биэрэн, харчынан көмөнү онгордулар. Ону сэргэ гуманитарнай көмөнү хомуйан, истэһэн, астаан, түмсүү күүһүн көрдөрөллөр.

Сыһпыраларга тохтоотхо, 2022 сылтан 2024 сыл балаҕан ыйын 30 күнүгэр диэри анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар уонна кинилэр дьизэ кэргэттэригэр Пуондаттан уонна улуус бүддьүөтүттэн, уопсайа, 44 115 762,87 суумалаах көмө онгоһулунна. Ол иһиттэн 2022-2024 сылларга “Чурапчы сайдыыта” пуонданаан 18 369 385,06, улуус бүддьүөтүттэн, уопсайа, 25 746 377,81 солкуобайдаах көмө онгоһулунна.

2023-2024 сылларга Пуондага:

- улуус нэһиликтэрэ барыта холбоон **1 613 513,84** биэрбиттэр,
 - улуус муниципальнай тэрилтэлэрэ **9 743 917,55;**
 - өрөспүүбүлүкэтээҕи уонна федеральнай тэрилтэлэр – **1 955 188,13;**
 - хаһаайыстыбаннай тэрилтэлэрибит (ХЭТ, АТ, ПО) – **793 072,28;**
 - Бааннар, урбаанныттар, бааһынай хаһаайыстыбалар, биирдиилээн дьон – **1 031 666,39;**
 - Успуонсардар, өрөспүүбүлүкэ бөдөҥ тэрилтэлэрэ – **1 233 217,00;**
 - Ыһыах кэмигэр лотерея оонньоотууттан кирибит үп – **1 000 000,00;**
 - уонна аһымал кэнсиэрдэртэн **884 480,40** солк. кирибит.
- Пуондаттан уонна улуус бүддьүөтүттэн **2022-2024 сылларга** манньык көрүнү көмөлөр онгоһулуннулар:

1. Анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар уонна кинилэр дьизэ кэргэттэригэр барыта холбоон **20 752 992,19** солкуобайдаах матырыйаалынай көмө онгоһулунна. Ол иһигэр киирэр: коммунальнай өҥө ыйдаагы төлөбүр, бааһырбыт, эмсэҕэлээбит уолаттарга харчынан көмө, айан төлөбүрүн ороскуота, дьизэ өрөмүөнэ, дьизэ кэргэттэргэ тэпилийссэлэри ылан биэрийи, олохтон туораабыттары тигэх суоллаларыгар атаарыы сирэигэр, о.д.а.

2. Байыаннай дьайыыга кытта сылдьар биир дойдулаахтарбытыгар **20 807 770,68** солкуобайдаах гуманитарнай көмө тиэрдилиннэ.

3. 2023 сыллаахха **1 555 000,00** солкуобайдаах көмө региональнай уонна федеральнай Пуондаларга ытыллыбыта.

4. Саха Өрөспүүбүлүкэтин муниципальнай тэриллиилэрин холбоһугун аатыттан анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар көмөнү онгорууга **1 000 000** солк. ытыллыбыта.

Улуус дэлгээссийэтэ анал байыаннай дьайыы саҕаланыаҕыттан гуманитарнай көмөнү илдээр командировкаҕа барыта 10-на баран кэллэ, уолаттарбытыгар, барыта холбоон, 15 туюнна кээмэйдээх гуманитарнай көмөнү тиэртибит.

Ол иһигэр, үөһэ ыйыллыбытын курдук, гуманитарнай көмөҕө 3 массыынанан: 2 “Ниваны” атыылаһан уонна 1 “УАЗ” массыынанан улуустаагы ветеринарнай управление тэрилтэтэ көмө быһыытынан туттарбыта, матасыыкыллары, дроннары, антидроннары, тепловизионнай прицеллары, сахалыы быһахтары, күннээҕи туттар малы-салы, эми-тому, биһиги кэрэ аҕаардарбыт, уопастыбаннай түмсүүлэр иилээн-саҕалаан тэрийэллэр.

Күн бүгүн анал байыаннай

дьайыы дьизэ кэргэттэригэр 304 киһиэхэ дастабырыанньалары туттаран, кинилэр улуус иһигэр араас көрүннээх чэпчэтиилэринэн, көмөлөрүнэн туһаналлар. Маны сэргэ тиһигин быспакка араас хабааннаах акциялар тэриллэллэр. Улуус үрдүнэн туһааннаах дьизэ кэргэттэр дьизэлэрен гааска 15, киин иттиигэ 5 ыал холбомуттара, 3 ыалга холботоору үлэ ытыллылар.

Билигин байыаннай дьайыы кыттылаахтарыгар, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын кытта сөҥһөнөн, “Молодежная” уонна “Кыттайбан” түөлбөҕө анал кыбартааллары олохтоон, онно сир учаастактарын (барыта 170-ча) анааһынга үлэ ытыллылар.

Чурапчы улууттан СВО территориятыгар бэйэбит уолбут Прокопий Павлович Максимов көмөнү онгорууга сүрүннээн быһылгыттан үлэли-хамсыы сылдьар. Киниэхэ, анараа миэстэтигэр үлэлиир усулуобуйатын тэрийиигэ үлэ былааннанар. Ол курдук, өрөспүүбүлүкэ улуустара кыттыһан, байыаннай дьайыы территориятыгар турар сиригэр базаны тэрийэргэ, онно сөптөөх дьизэни арендаһар сорук турда. Ону сэргэ территория иһигэр барарга-кэлэргэ, биллэн турар, уустуктардаабынан, массыына ылыыта былааннанар.

Түмүкпэр хас биирдиигитигэр өссө төгүл улахан махталбын биллэрэбин. Этии киирдэҕинэ, бастакынан өйөөн, көмөнү тэрийэр нэһилиэк баһылыктарыгар, улууспут бары тэрилтэлэригэр, түбүгү көрсөн ис дууһаларыттан акцияларга кыттыһар хас биирдии дьоммутугар, уопастыбаннай түмсүүлэргэ, байыаннай дьайыы кыттылаахтарын дьизэ кэргэттэригэр, гуманитарнай көмөнү тиэрдиигэ улахан өйөбүл буолар биир дойдулаахтарбытыгар Светлана, Владислав Диодоров-

тарга-Лаврентьевтарга, Дмитрий Николаевич Поисеев салалталаах Чурапчы улууттан түмсүүтүгэр, Чурапчыттан төрүттээх бас-көс салайааччыларбытыгар. Мэлдьи үөрүүлээх да, уустук да кэмнэргэ дойдугут, биир дойдулаахтаргыт туһугар бииргэ тутуһан, куруук түмсүүлээх буолуодун.

Уолаттарбыт этэнгэ сылдьан кэллиннэр, хас биирдиибит сырдык ырата Кыайыыны чугаһаттын! Чурапчы күүһэ – түмсүүгэ! – диэн тылларынан **Степан Анатольевич** дакылаатын түмүктэтэ.

Салгыы тылы саллаат ийэтэ, Анал байыаннай дьайыы саҕаланыаҕыттан үлэлиир волонтер Светлана Лаврентьева-Диодорова, прапорщик Семен Пахомов, “Аҕа дойдуну көмүскээччилэр” Чурапчытаагы пуонда координатора Сергей Атласов, сылы быһа анал байыаннай дьайыыга медигинэн сулууспалаабыт Одьулуунтан төрүттээх Анна Сорокумова, Сылантан төрүттээх Лена Макарова, анал байыаннай дьайыы кыттылаахтарын ааттарыттан, бойобуой дьайыы бэтэрээнэ Семен Павлов санааларын үллэһиннилэр, олохтоохтору турса турбакка, уолаттарга күүс-көмө буолалларыгар ынҕырдылар.

Аһаҕас микрофонна анал байыаннай дьайыы кыттылааҕа Анатолий Манасытов улуус салалтатыгар дириҥ махталын биллэрдэ, нэһилиэк баһылыктарын аатыттан Людмила Ефремова анал байыаннай дьайыы буола турар сиригэр хайдах баран кэлбитин туһунан кылгастык сырдатта итиэннэ инникитин анараа тийиэр дьонго түһэллэригэр анаан дьизэнэн-уотунан, тиэхи-ныкэнэн хааччыллалларыгар этии киллэрдэ.

Бырайыак. Олохтоохтор биэс бырайыагы биир санаанан өйөөтүлэр

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Кэнники сылларга тыа сириин сайдыытыгар олохтоох дьон этиилэрин көбүлээн, ону өйүүр бырагыраама быйыл 7-8-с сылын көдүүстээхтик үлэлиир.

Быйыл “Молодежная” ТОС-ка Софронов, «Молодежная», Василий Яковлев, Протодьяконов ааттарынан уулуссалары уотунан сырдатты үлэтэ түмүктэннэ, “Маарыкчаан” ТОС-ка Октябрьскай, Прокопьев, Макаров, Ойуунускай, Ленин ааттарынан

уулуссаларга сайынҕы уу ситимэ тардыллан олоххо кирибитэ. Итини сэргэ бу күнүргэ “Мурун Тыымпыйа” ТОС-ка 120 миэтэрэ усталаах “Сэттис халлаан” тимир муостаны, 80 миэтэрэ уһуннаах билиитэ тротуары үлэҕэ киллэрдилэр.

Оттон алтынньы 3 күнүгэр, Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтата көбүлээһининэн, тэрилтэ салайааччылара, биирдиилээн дьон, устудьуоннар, ыччаттар мустан, барыта холбоон, 1086 киһи олохтоох нэһилиэнньэ өйүүр бырагырааматын куоластааһыныгар 5 бырайыагы

көрдүлэр. Мунньах сэкирэтэринэн Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын тутуу уонна архитектура отделын сүрүннүүр исписэлийиэ Динара Андреева үлэлээтэ.

Мунньахха улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Яков Оконешников, улуус баһылыгын тутуу боппуруостарыгар солбуйааччы Афанасий Дьячковскай, “Чурапчы нэһилиэгэ” тыа сириин түөлбөтин баһылыга Владимир Сивцев туһааннаах боппуруоһунан тыл этилэр.

Маныха Иван Кандин-

скай аатынан “Айыллаан” култуура киинигэр аныгылыы көстүүлээх парковканы тутуу, “Мурун Тыымпыйа” ТОС-ка тротуары тигээргэ диэри ситэрэн онгоруу, “Куоҕалы” ТОС-ка сайынҕы уу ситимин киллэрийи, Александр Федотов аатынан спорт сааланы хапытаалынай өрөмүөннээһин, “Сатабыл аартыга” диэн талааннаах оҕолору сайыннарыыга, бэйэлэрин булуналларыгар сөптөөх эйгэни тэрийии туһунан этиилэр киридилэр. «Айыллаан» култуура киинин исписэлийиэ Петр Дьяконов, урбаанныт, саҕаны

айааччы Иннокентий Новгородов, Александр Федотов аатынан спорт саала дириэктэрэ Александр Неустроев, “Үөрүү” оҕо дьобуруун сайыннаран киин салайааччыта Ирина Сергеева бырайыактар тула санааларын этилэр.

Түмүккэ, мунньах кыттылаахтара кирибит этиилэри истэн, ырытыһан баран, 100% куоластаан, эһиилги 2026 сылга бырайыактар олоххо кириллэригэр эрэл санаалаах тарҕастылар.

Хомус ууһа — Герасим Тарабукин

Тиэргэн. Төлөй нэһилиэгин олохтооҕо, талааннаах уус Герасим Тарабукин дохуот киллэринэр сөбүлүүр дьарыгын туһунан кэпсээтэ

Марфа ПЕТРОВА

Былыр-былыргыттан талааннаах, дьобурдаах дьону ытыктыыллар. Олортон ордук тимир уһааран үлэһэ-хамнаска туттуллар тэриллэри чочуйан онгорор уустары үрдүктүк туталлар. Бу идэ күн бүгүнүгэр диэри биһирэбилгэ сылдыар диэтэхпитинэ, сыыспаппыт.

Маннык түн былыргыттан кэлбит идэлээх киһинэн биридэстэринэн өрөспүүбүлүкэҕэ уонна Чурапчы улуусугар норуот уус-уран оҥоһуктарын маастара Герасим Эдуардович Тарабукин буолар. Кинини кытта сөбүлүүр дьарыгын, дьизэргэнин туһунан сэхэргэһии-битин таһаарабыт.

●●● **Үтүө күнүнэн, Герасим Эдуардович! Эн «Тиэргэн» диэн дьизэ кэргэнгэ аналлаах сыһыары ыалдьыта буолаһын. Онон, кэпсэтинбитин дьизэ кэргэнгин уонна бэйэбин билиһиннэрииттэн саҕалыахха?**

●●● Дөрөөбө! Кэргэним Марианна Константиновна Диринтэн төрүттээх, олохтоох дьаһалтаҕа буһаалтырынан үлэлиир. Мин Таатта улуусун Чымнаайыттан төрүттээхпин. Биһиги Төлөйү иккис дойдунан оҥостон, дьизуот туттан, үлэлээн-хамсаан олохсуйан олоробут. Манна түн былыргы төрүттэри олорон ааспыт сирдэрэ буолар. Ол иһин буолуо, сүрэхпинэн чугастык ылыммыт дойдум. Кинилэр Төлөй төрүччүлэрин кинигэтигэр киирбиттэр этэ. Тимиринэн уһанынан 2010 сылтан сөбүлээн дьарыктанабын, урбааньыппын. Сүрүннээн хомус таптаабын уонна кыралан анньылар, быһахтары онгоробун. Иллэҥ кэммэр тиэнньистибиин, оҕолору эрчийээччибин. Дьизэбэр остуол тиэнньиһэ баар, онно нэһилиэк оҕолоро кэлэн оонньооччулар.

Биир уол, икки кыыс оҕолоохпут. Уолум оҕунан ытыгынан сөбүлээн дьарыктанар буолан, Д.П. Коркин аатынан Өрөспүүбүлүкэтээҕи эрэллэри бэлэмниир Чурапчытааҕы спортнай интэринээт-оскуо-

лаҕа үөрэнэр. Улахан ситиһиитэ - спорка маастарга хандьыдаат. Улахан кыыс - 3-с кылаас үөрэнээччитэ. Кырабыт, мурумут бүтэ быйыл 1-кы кылааска киирдэ. Иккиэн Төлөй орто оскуолатыгар үөрэнэллэр.

●●● **Бэйэ дьыалатын тэринэн үлэлиир эбиккин. Судаарыстыбаттан туох эмэ көмөнү туһаммытың дуо?**

●●● Быйыл социальнай хантыраак бырагырааматыгар иккис төгүлүн кыттан, бэйэ дьыалатын сайыннарыыга 500 тыһыынча солкуобай сууманы ыллым. Бу көмөнөн уһанар молот, ол эбэтэр металлы баттыалаан быһыытын уларытан дэтээл соҕотуопкатын эбэтэр дэтээли бэйэтин онгорор анал массына ыллыным. Маны таһынан мастарыскайбын салҕаан биэрээри, тутуу матырыйаалларын атыластым. Бу мастарыскайым, бастаан, түһэрибит социальнай хантыраагым көмөтүнэн тутулубута. Онон бэйэ дьыалатын арынарбар бу судаарыстыбаннай көмө улаханньык туһалаата.

●●● **Уус сатабылыгар ханна уһуйуллубуккунуй?**

●●● Өбүгэлэрбэр биллэр уустар бааллар. Кинилэр дьобурдарын салҕааччынан Таатта ытык сиригэр олорор убайым, биллэр уус Эдуард Тарабукин буолар. Киниэхэ тимиринэн уһаны кистэлэнэригэр үөрэммитим. Маны сэргэ Чурапчы биллэр уһун Василий Поповы - Бааха Ууһу кытта уопут атаһааччыбыт. Кэлин уопутуран, хомус оноруутугар билибин үлэстэн, Чурапчы улуусун Иван Намытаровы уонна Ороссолоуда уолун Роман Ивановы үөрөппитим.

●●● **Хос ааттааххын (псевдонимнааххын) дуо?**

●●● Чугас доҕотторум Күн Дьарааһын диэн ааттыыллар.

●●● **Уһанаргар туох матырыйаалы туттаһын?**

●●● Араас буолар, үксүгэр дьэбиннирбэт хара тимир уонна саха болгуо тимирин туһанабын.

●●● **Дьон ордук тугу сакаастыыр?**

●●● Үксүн хомус сакаастаан онгортотоллор. Сылы эргиччи, дьыл кэммитэн тутулуга суох.

●●● **Хас биридии уус бэйэтэ ураты суоллаах-истээх буолар. Эн хайдах хомустары онгоробун?**

●●● Сувенирнай, анал дизайннаах хомустары онгорбоппун. Үлэлиир, туттуллар инструменнарга эрэ сакаас ылабын. Холобур, хомус тыһа үрдүк, орто эбэтэр намыһах буолар. Ол эбэтэр үс көрүң хомуһу онгоробун.

●●● **Тыас тона туохтан тутулуктааһын?**

●●● Хомус тылын чарааһыттан тутулуктаах, размера оруолу оонньообот дьэххэ сөл.

●●● **Герасим Эдуардович, СӨ Уус-уран норуот оҥоһуктарын маастара буолаһын. Онуоха эн онгорбут хомустаргар биллэр-көстөр хомусчуттар оонньоуллара, өссө сакаастаан онгортотоллоро буолуо?**

●●● Хомустарбын аан дойдуга биллэр виртуоз хомусчуттар «Айархаан» бөлөх кыттааччылар, Юлиана Кривошапкина ылбыттара. Ону таһынан импровизатор хомусчуттар Артур Семенов - Тонг Саха, Марианна Слепцова, Георгий Слепцов, аан дойдуга аатырбыт импровизатор хомусчут Ольга Подлужная, этно ырыаһыт Зарина Копырина уонна Тыва хомусчута Тюркен Кам оонньоуллар.

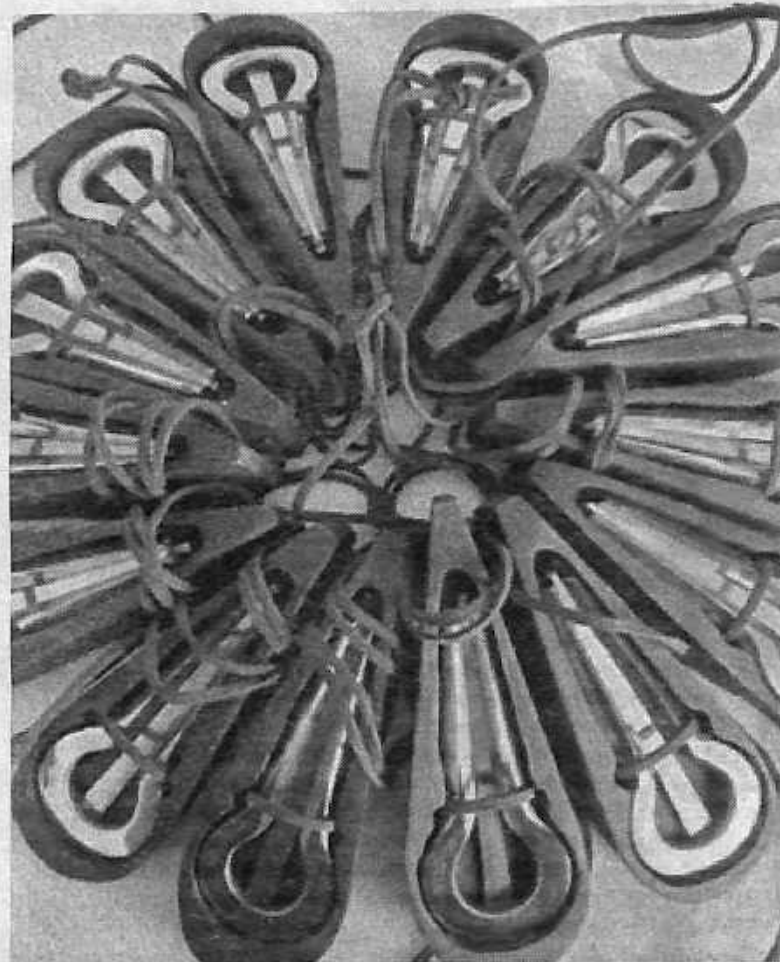
Уон сылга биридэ ытыллар норуоттар икки ардыларынааҕы «Хомусист — виртуоз мира» куонкурууска Варвара Степанова - Арчыына, Эркин Алексеев уонна Нарыйа Ренанто мин хомустар оонньоон, кыайылаах аатын ылбыттара. Бу уус киһиэхэ үрдүк сыанабыл.

●●● **Дьэ, кырдык, улахан хомусчуттарбыт биһирини уустара эбиккин. Бэйэн эмиэ хомустуурун буолаарай?**

●●● Айылҕаттан айдарылаах Ньургун Макаровка - Охтоох Туһаанньыкка алгыһыгар көмөлөһөн, хомустааччыбын. Кыргыттарым уһуяантан саҕалаан оонньоуллар, араас куонкурустарга кыттааччылар.

●●● **Үлэлэргинэн быыстапкаларга, куонкурустарга төһө кыттаһын? Наҕараадаларгыттан сырдата түс эрэ.**

●●● Оҥоһуктарбынан норуоттар икки ардыларынааҕы, өрөспүүбүлүкэтээҕи уо.д.а. быыстапкаларга кытта сылдыбытым эрэри, кэнники кэмгэ төрүт кыттыбат буолдум. Сүрүн наҕараадаларбын билиһиннэрдэххэ, Москваҕа ытыллыбыт варган бэстибээлигэр «Срединный мир» номинация диплома уонна варган инструменнарын онгорор маастардар куонкурустарыгар «Нижний мир» номинация кыайылааҕа буолбутум. Маны таһынан СӨ Бастайааннай Бэрэстэбиитэлэстибэтин, СӨ Култуураҕа уонна духуобунай сайдыыга минис-

тиэрэстибэтин махтал суруктарынан наҕараадалаабытым.

●●● **Хомус тыһа сүдү күүстээх, харысхалаах диэн этэллэр. Ону ылынаһын дуо?**

●●● Хомуһу ким хайдах ылынаһын, туттарынан буолаҕа. Хомуһунан дьону эмтииллэр, ыраастыыллар, харысхал оҥостоллор. Ким эрэ сыанаҕа оонньоур инструмент эрэ курдук ылынаһа, ким эрэ алгыска туттуоҕа.

●●● **Сахалыы итэҕэлгэ чугаскын, сизери-туому төһө тутуһаһын?**

●●● Саха киһитэ буоларым быһыытынан, айылҕаҕа чугаспын. Күн аайы күммүн үөрэ көрсөбүн, махтанабын. Хас биридии бэриллбит күн ситиһилээх буоларыгар куруук эбэбин аһатабын. Оҕолорум сахалыы сизери-туому тутуһа сылдыалларыгар такайабын, итэҕэл туһунан кэпсэбин.

●●● **Итэҕэл диэн тугуй эн өйдөбүлүгэр?**

●●● Итэҕэл диэн - билии. Туох барыта билиинтэн турар. Киһи бэйэтин истэ үөрэннэҕинэ, бу орто дойдуга туох сыаллаах-соруктаах кэлбитин билэр. Ону эк-

кинэн-хаангынан, куккунан-сүргүнэн аһарыахтааххын дии саныыбын. Хас биридии киһи киһилии сизиринэн олоруохтаах, сизери-туому тутуһуохтаах, сырдыкка тардыһахтаах.

●●● **Ааҕааччыларга баҕа санаан?**

●●● Биир дойдулаахтарбар ситиһиилэри баҕарабын. Доҕорум Охтоох Туһаанньыт этэринэн, «Ситиһии» диэн тыл динир суолталаах. Бары «успех», «успевать» диэбит курдук өйдүүллэр. Дьининэн, «СИТ» диэнтэн тахсыбыт, ол эбэтэр «созреть», «поспеть» диэн. СИТИС=СИТ+ИС. Ол эбэтэр сахалыы СИТИИИИИ диэн тыл наар тугу эрэ экирэтэн сүүрө сырыт диэн эпнэт - бастаан, ис эйгэн уһуктан, ис ноорун, буотарынын ситтин, онтон тас өттүгэр уларыһы, тупсуу кэлиэ диир. Оттон билинни үйэҕэ киһи иһин көрүммэккэ, көрбөккө, өрүү тастан ингэринэн туола сатыыр ол иһин кырыыса көлүөһэ иһигэр сүүрэрин курдук олохун тухары тугу эрэ экирэтэр. Айылҕаҕа эмиэ туох барыта оннук, тииттэр кыыллар харамайдар ситтэхтэринэ эрэ, төрүүлэр уһууллар, тэнийэллэр, баараҕадыллар. Оннук буолбатаҕа, барыта түнтан эбитэ буоллар, айылҕа эстибитэ ырааппыт буолуо этэ.

●●● **Герасим Эдуардович, ыйытыларбар хоруйдаабыкка махтал!**

Ити курдук, ураты түс көрүүлээх уран тарбахтаах уус Герасим Эдуардович хомуһу тарҕатыһа, үйэтитиһэ уонна сайыннарыыга туһулаабыт үлэтэ айымньылаах уонна бэйэтэ эппитини, биир кэм ситиһиилээх буоларыгар баҕарабыт.

Бу уонна да атын сонунары биһиги социальнай ситимнэри-битигэр ааһыт

Дьон доруобуйатын тупсарыыга – саҥа хардыы

Ситиһии. Улуустаабы киин балыыһа хирурдара уустук эпэрээссийэни биир бастакынан ситиһиилээхтик онордулар

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Прокопий Нестерович Сокольников аатынан Чурапчытаабы Киин балыыһа хирурдара өттүк унуоҕа тостуугар интрамедуллярнай остеосинтез диэн ньыманы туһанан, уустук эпэрээссийэни өрөспүүбүлүкэҕэ биир бастакынан ситиһиилээхтик онордулар.

Хирургия отделениета биир дойдулаахпыт, Саха АССР үтүөлээх бырааһа Григорий Алексеев аатын сүгэр. Балыыһа кылаабынай бырааһа Николай Сивцев билиһиннэрбитинэн, манньк ньыманан эпэрээссийэлэммит бастакы ыарыһаҕынан 81 саастаах ытык кырдьаҕас буолла. Оттон иккис эпэрээссийэ эмиз өттүгүн унуоҕун тоһуппут мэдициинэ эйгэтин бэтэрэнигэр, Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕор онорулунна.

Хас да чаас устата ытыктылыбыт уустук эпэрээссийэлэри Киин балыыһа травматолог-бырааһа Александр Максимов, хирург-травматолог, балыыһа кылаабынай бырааһа Николай Сивцев кыттыһан онордулар.

Чурапчытаабы Киин балыыһа кылаабынай бырааһа Николай Сергеевич эппитинэн, сыл аайы Киин балыыһа хирургия отделениетыгар өттүктэрин унуоҕун тоһутан үгүс киһи киирэр эбит. Сүрүннээн 60 саастарын ааспыт дьон чаастатык эчэйлэр. Маныаха кырдьар сааска унуохтара кэбирээн иһиитин түмүгэр буолар. Ман-

нык эчэйии кэнниттэн үгүс дьонго араас ыарыылара көбөр, ол түмүгэр өр кэмгэ суорҕан-тэллэх киһитэ буолан хаалыахтарын сөп, ону ааһан, олохторун хомолтолоохтук түмүктээбит ыарыһахтар үгүстэр. Онуоха РФ доруобуйа харыстабылын министристибэтин өйөбүлүнэн, үрдүк технологиялаах көмөнү туһанан, мантан ыла бу уустук эпэрээссийэ көрүнгэ улуус балыыһатыгар оноруллар буолуоҕа.

Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо, педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Саха АССР норуот

үөрэҕириитин туйгуна, “Учууталлар учууталлара” бэлэс хаһаайына, 45 сыл устата Мугудай орто оскуолатыгар саха тылын уонна литературатын учууталынан үлэлээбит 81 саастаах Мария Тарасовна Толстоухова:

●●● Николай Сергеевич дьонун кытары оччотооҕу кэмнэргэ бииргэ үлэлээбит киһибин. Онон оҕом кэриэтэ саныыбын. Соторутааҕыта эрэ быыкаайык киһи сүүрэкэли сылдьара бу баарга дылы. Онтум билигин дьонун үлэһит буолан, дьону өрүһүэ сылдьар, оҕом барахсан. Эпэрээссийэ этэнгэ ааста, нөҥүө күн сарсыардатыгар туран хаампытым. Дьибэр сылдьан охтон, бу анаар атаҕым уйбат буолан хаалбыта. Туора бара сылдьар этэ. Ону тостубутун быһааран, эпэрээссийэлээн атахпар

Эпэрээссийэ түгэнэ.

турдум. Туругум үчүгэй, хаамбын. Билигин аны аһара ноҕоруускалаабакка, харыстаныахпын наада. Медиктэр барахсаттар түбүк бөҕөҕө сылдьаллар, ыарыһахтарга усулуобуйа үчүгэй. Эмчиттэрим эйэҕэс сыһыаннарыттан, бэйэлэрин да көрөн үтөрүүх курдукпун. Бука барыларыгар иһирэхтик махтанабын. Доруобай, дьоллоох, ситиһиилээх буоллуннар!

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, 44 сыл устата медицинскэй сиэстэрэнэн үлэлээбит Доруобуйа харыстабылын бэтэрээнэ, 79 саастаах Анастасия Гаврильевна Понсева:

●●● Маннай, 2020 сыллаахха халтарыйан охтон, уна өт-

түкпүн тоһуппутум, ону Майаҕа ытан эпэрээссийэлэппиттэрэ, онно эмиз тимир олордубуттара. Онтон быйыл эмиз дьибэм таһыгар охтон аны ханас өтүкпүн тоһуттум. Эрдэ “Сүһал көмө” үлэһиттэрэ эчэйии диэн быһааран, нэдиэлэ устата сытан баран, киирэн снимоктанан көрдөрүмүтүм. Ону тостубут эбит диэн киллэрэн, нөҥүө күнүгэр эпэрээссийэлээбиттэрэ. Билигин туругум үчүгэй, ходуногунаан хаамабын, быдан чэпчээтим, ыалдьыбат. Саппын ылылар эрэ, дьибэр тахсыахтаахпын. Отделение үлэһиттэрэ наһаа үчүгэй сыһыаннаахтар, травматология хайысхата букатын сайдыбыт. Мин хирургияҕа үлэлээбит кэмнэрбинээбэр таһым үрдээбит. Оччолорго 30-чальы киһи сытар буолара. Реанимация туспа от-

деление буолан урукку курдук буолбатах, быдан үчүгэй, аныгы тизхиныкэ бөҕө дэлэйбит. Эпэрээссийэлээбит быраастарбар Николай Сергеевичка, Илья Владимировичка, бу отделение кэлэктибигэр улахан махталбын тизэрдэбин.

Санатан эттэххэ, хирургия отделениетыгар билигин, уопсайа, 20 киһи дьон-сэргэ доруобуйатын туһугар үлэли сылдьаллар. Улуус кылаабынай бырааһа бэйэтинэн хирургуу сылдьара үтүөкөн холобур. Инникитин даҕаны улууспут балыыһата саҥа оборудованиеларынан толору хааччыллан, тустаах үлэһиттэргэ тирэх буола турдуннар, атын көрүҥ эпэрээссийэлэри оноруу сайдан истин диэн баҕа санаабын тизэрдим.

Доруобуйа харыстабыла. Сүрэх, тымыр ыарыыларыттан хайдах харыстанабыт?

Наталья СИБИРЯКОВА.

Урукку кэмгэ инфаркт, инсульт курдук ыарахан ыарыылар үксүн аҕам саастаах дьонго суоһуур эбит буоллактарына, кэҕэс сылларга 20, 30 да саастаах эдэр ыччат бу тииһиккэ хам ылларан ыалдыахтарын сөп.

Киһи олохун эмискэ быһар күүстээх, кутталлаах ыарыылартан хайдах харыстанаахха сөбү? Бу туһунан СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуна, улуустаабы киин балыыһа кардиолог бырааһа Марианна Давыдоватан ыйыталастыбыт:

●●● Аан дойдуну үрдүнэн сүрэх, тымыр ыарыыларыттан өлүү саамай үрдүк көрдөрүүлээгинэн биллэр, сыл аайы бу тииһиктэн Арасыйыаҕа үгүс киһи тыына быстар (холобур, 2023 сылга статистика көрдөрөрүнэн, 800-тэн

тахса тыһыынча киһи өлбүт). Манньк ыарыыларга, бастатан туран, тымырдар киртиһиилэрэ тириэрдэр. Биллэн турар, хас биирдии киһи доруобуйата - бэйэтин илиитигэр. Күн аайы аһыыр аһы-үөлү көрүнүү, куһаҕан дьаллыктартан аккаастаныы, физическэй хамсаныы уһун үйэлэнибит

бигэ олуга буолар. Арыылаах-сыалаах астан холестерин үрдүүр, арыгы, табах дьаата, үрдүк хаан баттааһына, хамсаммакка олоруу, ыйааһын эбиллээтэ - бу барыта инсульт, инфаркт, диабет курдук күүстээх ыарыыларга тириэрдэн сөп. Кэнники олохтук хаамыта тэтимирэн, дьалхааннаах кэм дьайан, үгүс киһи истириэскэ киирэр, бу эмиз ыарыы төрүөтэ буолуон сөп.

Хайдах бэйэни харыстанаахха сөбү? Бастатан туран, аспытын-үөлбүтүн көрүнэбит, күннээҕи рационутугар оуруот аһын элбэтэбит, төһө кыалларынан натуральнай састааптаах бородууктаны талабыт, арыыга-сыага буспут аһы аччатабыт. Иккиһинэн, куһаҕан дьаллыктан дьалты туттабыт. Табах, арыгы, билигин кэмгэ үөдүйбүт электроннай табах эмиз инфаркт, инсульт да эрэ

буолбакка, онкология, ис уорган сүһүрүүтүн курдук ыарахан содулга тириэрдэн сөбүн умнубаппыт. Үсүһүнэн, физическэй актыыбынаһы күннээҕи олохпутугар киллэрэбит. Манна сатыы хаамар туһалааһын бэлиэтиэхпин баҕарабын. Хайаан да спорт араас көрүҥ, сүүрүү буолбакка, көннөрү хаамыы сүрэх үлэтигэр улахан туһалаах. Маны барытын тутуһуоха уонна киин балыыһа сыллата мытыллар диспансеризацияны ааһыахха наада. Киһи бэйэтин доруобуйатыгар бэйэтэ кыһаллыахтаах, ордук эдэрчи дьон балыыһаҕа сылдьартан куотуналлар. Дьингэр, сылга биридэ туһааннаах анаалыстары туттаран, исписэлиистэргэ көрдөрөн, «барыта үчүгэй эбит» диэн саныырга да үчүгэй буолуо этэ, эбэтэр төттөрүтүн организмга туох эрэ уларыһы буолбутун, куттал үөскээ-

битин, нууччалыы эттэххэ, «в зоне риска» сылдьаргын эрдэттэн билэн эмтэнэр эмиз ордук. Онон улууспут олохтоохторун бука барыгытын сыллааҕы диспансеризацияны көтүппэккэ көрдөрүнүн, доруобай, чөл сылдьарга кыһаллыҥ» диэн ыгырыам этэ.

Ити курдук сүрдээх судургу быраабылалары тутуһан сырыттаахха, саҥа балыыһа кизн-куон, сылаас уораҕайыгар кэлэн биир сылга биир күнү доруобуйабытыгар анаан көрдөрүннэхпитинэ, бары өтүнэн туһалаах буоларын өйдүөх тустаахпыт.

Видеоу бу сизгэн киирэн көрүҥ

Вадим Яковлев: АЛРОСА өйөбүлэ – Үүнэр көлүөнэ пааркатыгар эрэллээх тирэх

Үөрөх. Үөрэнээччилэр креативнай индустрия эйгэтигэр тус бабаларын олоххо киллэрэллэригэр Алроса хампаанньа көмөтө улахан

Андрей ШИЛОВ

Оскуола үөрэнээччилэрэ кэнники кэмгэ креативнай индустрияны сэнээрэллэрэ улам күдүрэн, эбиллэн иһэр. Бу иһигэр хаартыскаҕа түһэри, кыраапыка, дизайн, анимация, киинэни устуу, муусука, оонньуулары оноруу уонна да итиннэ дьүүрэ айымнылаах өй-толкуй сайдытын, айар-тутар үлэни кытта сибээстээх үөрэх кииртэ. Үгүстэр бу эйгэни кытта олохторун сибээстиргэ бэлэмнэр диір оруннаах. Оттон ол бабаларын олоххо киллэрэллэригэр кинилэргэ Үүнэр көлүөнэ тус сыаллаах пуондатын нөҥүө АЛРОСА хампаанньа көмөлөһөр.

Алмаас хампаанньатын уонна Пуонданы кытта түһэрсиллибит сөбүлэн – АЛРОСА аһымал суолталаах үлэтин кизн хабааннаах хайысхаларыттан биір сүрүннэрэ буолар. Хампаанньа флагман бырайыага – Үүнэр көлүөнэ паарката. Бу паарка айымнылаах толкуйу уонна үөрүйэҕи, оҕо, ыччат сынньалаҥын сайыннарыыга туһайыллар кэлим, араас өңө көрүнүн онорор уопастыбаннай туона быһыытынан үлэлиир аналлаах. Паарка архитектурнай холбоһуга тутулла турар кэмигэр үгүс айымнылаах мастарыскайдар хайыы үйэ үлэлээн барбыттара. Билигин бэлиэр үлэли сылдыар уонна үлэлиэхтээх бырайыактар тустарынан бүгүн биһиги “Үүнэр көлүөнэ паарката” ДПО АНО дириэктэрэ Вадим Яковлевы кытта кэпсэтибит.

●●● Вадим, паарка бу сыл бастакы аҥаарыгар туох үлэни-хамнаһы ыһыппытын сиһилии билиһиннэриэн буолаарай?

●●● Биһиэхэ араас хабааннаах элбэх тэрээһин ыһыллар, онтон сүрүннэрин ааттатылым. Өрөспүүбүлүкэ үгүс олохтооҕо биһиги «Skills Camp» лаабырбытын, «КиноМАНИЯ», «Медиахакатон», «Оскуолалар креативнай устуудьуаларын киирсиилэрэ» курдук уо.д.а. үөрэх туһалаах бырайыактарын бэркэ диэн билэр буолуохтаах. Ону таһынан «IT-куб» диэн Оҕону сыһыппара сайдытыгар үөрэтэр киин иһинэн биһиги «Архитектура» хайысхатыгар анал куурустары ыһтабыт. Биһиги «курсаннарбыт» архитектура «Архитон» бэстибээ-

лигэр бэлиэр иккис сылларын кытыннылар. Бу бэстибээли архитектура «Архитон» оскуолатын уонна ХИФУ-ну кытта кыттыһан ыһтабыт. Быйылгы тэрээһингэ өрөспүүбүлүкэ араас мунуктарыттан 134 үөрэнээччи кытынна.

Манна даҕатан эттэххэ, төһө да сүрүннээн оҕолору кытта дьарыктаннарбыт, педагогтары, иитээччилэри, баһаатайдары уонна волонтердары кытта эмиз үлэлэһэбит. Кинилэргэ анаан, туһунан маастар-кылаастары, сэминээрдэри, кылааһы үрдэтинни куурустарын тэрийэбит. Сыл бастакы аҥаарыгар паарка тэрээһиннэригэр уопсайа 500-чэҕэ чугаһыыр оҕо уонна улахан дьон кытынна.

●●● Үлэҕит үтүө түмүк тэрэ көстөн эрдэҕэ?

●●● Биллэн турар. Холобур, биһиги үөрөхпит бырагыраамаларын бүтэрибит 20 оҕо «Платформа» айар бөлөххө түмсэн, Бороҕон улуунун ааттаах-суоллаах баһылыга Алексей (Сэһэн) Аржаков туһунан устуоруйалыы киинэ-дырааманы устубуттара. Ол киинэ үһүс төгүлүн ыһыллар Петербурдааҕы «Аҕа дойду дьоруойдар» ыччат пуорумун чэрчитинэн тэриллибит «Многогранная эпоха» кылгас метражтаах киинэ куонкуруһугар кыттан, «Лучшее игровое кино» номинацияҕа кыайан турар. Ону таһынан оҕолор бу сайын «Я проснулся, и ты» кылгас метражтаах киинэни устан, таҥан бүтэрибиттэрэ. Ол киинэлэрэ кылгас метражтаах уонна дебют-киинэлэр хас да араас бэстибээлгэ тэҥинэн кытта сылдьар.

●●● Биһиги өрөспүүбүлүкэҕэ киинэ устуута бачачча үчүгэйдик сайынна. Оттон анимация ситиһилэммит-тэр бааллар дуу?

●●● Айымнылаах үлэ ити көрүнүн өйөөн, бэйэбит «Креасфера» үөрэтэр киимит төрүтүгэр биһиги анимация устуудьуатын арыян эрэбит. Бу хайысха өрөспүүбүлүкэҕэ биллэ сайдан эрэр. Дьарыктаныан баҕалаах элбиір, аниматордарга уонна ити эйгэҕэ дьарыктанар, сыһыаннаах исписэлиистэргэ наадыыы да сыыйа улаатан иһэр. Оҕолору анимация маастарыстыбатыгар үөрэтиннэн эрэ мунгурдамакка, кинилэр бэлэмнээбит бырайыактарын араас бэстибээллэргэ, куонкурустарга, ол иһигэр грант ананан күрэхтэһиилэригэр кыттар кыахтаналларын курдук продюсердаан, өйүүр былааннаахпыт. Кинилэр холобур, тэлэбиидэннэҕэ, биисинэскэ анаан, он-

нооҕор АЛРОСА хампаанньа таһымнаах сакаасчыттарга ханнык эмэ кэмизчэскэй сакааһы эмиз оноруохтарын сөп. Оннук кыахтаналларын туһугар алмаас хампаанньата үбүнэн көмөлөспүтүн суотугар Креасфераҕа анал тутууну бэлэмнээн биэрдибит. Күүстээх көмпүүтэрдэри, хаартыскаҕа, бийдүйэҕэ устар хаачыстыбалаах камералары, уруһуйдууларыгар анаан графикалыыр планшеттары атыылаһан туруордубут. Оҕолору кытта анимация уонна графикалаах дизайн эйгэтигэр быраактыкаланар эдэр исписэлиистэр дьарыктанан, ыйан-кэрдэн, сүбэлээн биэриэхтэрэ.

●●● Ити кууруска хайдах кириэххэ сөбүй?

●●● Үөрэххэ ыҥырабыт туһунан телеграмм-ханаалбытыгар өрүү иһитиннэрэ, биллэрэ турабыт. Сүүмэрдээһин бэлиэр бара турар, сотору кэмизэн дьарыгы саҕалыахпыт. Итиннэ киирэргэ туох да уустук, ураты ирдэбил суох. Бу куурус анимация эйгэтигэр сангардыы ылсан эрэр да, бэлиэр үлэлэһэ да сылдьааччыга туһата үгүс буолуо. Онон дьарыктаныан баҕалаах 4–11-с кылаас үөрэнээччилэрин ыҥырабыт.

Биһиги интенсив форматынан үлэлиибит, онон «аһына» уһата-кэнэтэ сатаабаппыт. Бэлиэр бу сыл алтынны 5 күнүгэр диэри онорбут үлэлэрин өрөспүүбүлүкэ таһымнаах «Тооку фест» бэстибээлгэ ыһтыах тустаахтар. Саха анимациятын бэстибээлин «Саха» НКИХ уонна Үүнэр көлүөнэ паарката кыттыһан тэрийэбит. Ол кэнниттэн анимация куонкурустары Альметьевскайга, Хабаровскайга уонна Крымга ыһтыллыахтара. Ити курдук, күрэхтэһии дойдуга үрдүнэн элбээн иһэр. Биһиги оҕолорго бырайыактарын олоххо киллэрэллэригэр, салгыы сайыннаран иһэллэригэр, кизэҥник тарҕаталларыгар көмөлөһөхпүт.

●●● Сыл ахсын ыһтыллары үгэскэ кубулуйан эрэр «КиноМАНИЯ» бэстибээл сыл иккис аҥаарыгар буолуохтаах. Туох саны, сонуну былаан-ныргыт сэнээрдэр?

●●● Туох-ханнык иннинэ биіри бэлиэтиирим тоҕоостоох: АЛРОСА хампаанньа өйөбүлүнэн, биһиги бырайыактары толкуйдаан, онтубутун олоххо киллэрэр кыахтаннабыт. Хампаанньа бу хайысханы өйүүр, биһиэхэ көмөлөһөрө – тустаах салаа сайдытыгар бигэ уонна чинг олук буолар. Холобур, быйылгыттан «Кино-

МАНИЯ» бэстибээл Култууура уонна ускуустуба Арктикатааҕы судаарыстыбаннай института (АГИКИ) кыттыһылаах ыһтыллар буолуоҕа. Онон институт преподавателлэрэ – эспир, устудьуоннар – устар бөлөх кураатарын быһыытынан кыттыахтара.

Быйыл киинэни устуу үлэтигэр дириҥник ингэн-тонгон киирэллэрин, быһаарсалларын курдук устар хамаандаҕа баар исписэлиистэр испиһэктэрин ханатан биэриэхпит. Ол курдук, «иккис режиссёр», «туруорааччы-худуоһунньук», «тыас-уус режиссёра» уонна «гример» эбиллиэхтэрэ. Бу түмүгэр устар былаһааккаҕа идэтиһи таһыма уонна айымнылаах үлэ тыына күүһүрүө. Ол, бастатан туран, хаачыстыбалаах уонна интериһинэй кылгас метражтаах киинэ онгоһулларыгар көмөлөһүө. Кыттааччылар тус талааннарын арылалларын таһынан, хамаанданан үлэ уратытын билиэхтэрэ, өйдүөхтэрэ.

Бу бырайыакпытынан биһиги Саха сирин Ил Дарханын граннын ылбыппыт. Урут түһэн эттэххэ, эһиһигиттэн саҕалаан биһиги бэстибээлбит Уһук Илин эргэһиэн таһымнаныаҕа.

Ону таһынан АГИКИ-ны кытта «МАКИ» (Малая академия креативных индустрий) бырайыагы саҕалаатыбыт. Өрөспүүбүлүкэ араас мунуктарыттан 9 оскуола кыттар. Онон АГИКИ фирменнэй креативнай кылаастара аһыллыахтара. Биһиги онон тэрээһин ыһтыллар былаһааккатын быһыытынан кыттыахпыт, маастар-кылаастары, воркшоптары уонна интенсивтэри ыһтыахпыт. Маны таһынан өрөспүүбүлүкэ Арктикатааҕы оройуоннарыгар сырыы былааннанар.

●●● Үүнэр көлүөнэ паарката быйыл өссө туох интериһинэйи бэлэмнээтэ?

●●● Алтынныга буолар «КиноМАНИЯ» бэстибээли кытта тэҥинэн оҕо түмсүүлэрин пуорумун ыһтыахпыт. Бу сыллар тухары ыкса сибээс олохтонно, үөрэх тэрилтэлэрэ, чуолаан улуустарга үлэлээччилэр, бу өтүгэр көмөҕө наадылаллар. Педагогтар креативнай индустрияны сэргийлэр, сэнээрэллэр, ол эрэри туту ыһалларын билиҥнитэ билбэттэр. Оттон Дьоккуускайга хас да оскуола бэйэтэ медиа-устуудьуалаах, Хааччылыылаах – сөбүгэр үчүгэй, толору. Холобур, 5-с уонна 31-с оскуолаларга. Үөрэнээччилэрэ онно бэйэлэрин медиа-бырайыактарын олоххо киллэрэл-

лэрин биһиги тэрээһиннэригэр кэрүөххэ сөп. Биһиги ол пуорумна тустаах хайысхаҕа интериэстээх, үлэлэһэргэ баҕалаах үөрэх кыһаларын, эбии үөрэхтээһин тэрилтэлэрин, Дьоккуускайга баар кэмизчэскэй суох сектор бэрэстэбиитэллэрин түмэн, кинилэргэ билиһиннэриин экскурсиялары тэрийиэхпит. Пуоруму түмүктүүр күммүтүгэр Үлэ кыбартаалыгар киинэ бэстибээлин киинэлэрин көрдөрүөхпүт.

Милана Старостина, Дьоккуускай 31-с оскуолатын 11-с кылааһын үөрэнээччитэ:

●●● Мин үөрэнэр оскуолам «31-й кадр» медиа-киинигэр хаартысканан уонна дизайнынан дьарыктанабын. Үүнэр көлүөнэ пааркатын тэрээһиннэригэр кыттааччы эрэ быһыытынан сылдьыбаппын, волонтерунан эмиз үлэлиибин. Паарка үөрэтэр бырагырааматын олус сөбүлүүбүн. Онон биір интериэстээх, өй-санаа өттүнэн чугас дьон мустаналлар, онон тута доҕордоһоллор. Быйыл өссө «КиноМАНИЯ» бэстибээлгэ кыттарга суоттанабын. Табылынааҕына, Медиахакатонна эмиз. Бу бырайыактарга кытта сылдьан элбэххэ үөрэнним. Ол түмүгэр быйыл куораттааҕы хаартыска куонкуруһугар кыттан, «Люди города» номинацияҕа бастатым.

Слава Оптов, Дьоккуускай куорат 5-с оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччитэ:

●●● Быһата, нейро-интерфейстэринэн дьарыктанабын, электромиография датчиктарын кытта үлэлиибин. Ити датчиктар былчын хас хамсанытын ааҕан баран, көмпүүтэргэ сигнал ыһталлар. Ол төрүтүгэр мин баара эрэ былчын күүрүүтүн көмөтүдэн көмөлөһөөччүнү салайар кыаҕы биэрэр «Манипулятор для помощи людям с ОВЗ» диэн бырайыагы толкуйдаан таһаардым.

Үүнэр көлүөнэ паарката ыһтар тэрээһиннэрин туһунан биірде ааҕан баран, туту билбэт, сонун эйгэбэр холонор көрөргө санаммытым. 2023 уонна 2024 сылларга «Skills Camp» лаабырга сылдьыбытым. «КиноМАНИЯ» бэстибээл аныгыскы симиэнтэтигэр түбэһиэхпин олус баҕарабын. Уопсайынан эттэххэ, бэйэбэр анимация уонна киинэ эйгэтин арыйдым.

Үрдүк аатыгар сүгүрүйүү бэлиэтинэн

Сага кинигэ. Биллиилээх суруйааччы – үгэһит, фелъетонист, тылбаасчыт С. А. Саввин – Күн Дырибинэ туһунан сага кинигэ табыста

Алексей СЛЕПЦОВ

Алтынны 4 күнүгэр Е. А. Борисов аатынан улуустаагы киин библиотэтикэбэ Степан Афанасьевич Саввинга-Күн Дырибинэбэ ананымт кинигэни билиһиннэриин буолла.

Бу түмсүүгэ кинигэни таһаартарыыга үлэлээбит суруйааччы төрөппүт кыһа Мария Степановна Саввина, Мария Дмитриевна Вырдылина, чугас аймахтара, ыңгырылаах дьон кытыннылар.

С. А. Саввин-Күн Дырибинэ 1903 сыллаахха Чурапчы улуунун Болтонотугар төрөөбүтэ. Аҕалара Охонхой Саабын-Чочоолоп улууска биллэр-көстөр киэн библиотэтикэ-көрүүлэх ырыаһыт, уус этэ. Аҕаларын талаанын утумнаан, уолаттара Степан суруйааччы, Виктор артыыс буолбуттара.

Степан Саввин Дьокуускайдаагы педтехникумга

үөрэнэ сырыттагына, гражданской сэрии саҕаламмыта. ЧОН этэрээт байыаһа буолан Тулагы Киллэмнээҕи, Амматаагы сэриилэргэ кыттыбыта. 1924-1929 сылларга Судаарыстыбага куттал суох буолуутун уорганыгар-КГБ-га сулуус-палаабыта. Дьокуускайдаагы педтехникуму, Мөскүбэ анал университеты бүтэрэн баран, уобаластаагы “Кыым” хаһыат солбуйар эрэдэктэринэн үлэлээбитэ. ССРС суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ (1944с).

Бастакы “Тураах тойуга, сахсырҕа саната” үгэтэ уонна сатирической кэпсээннэрэ киллэриллибит кинигэтэ 1930 сыллаахха бэчээттэнэн, дьон-сэргэ улахан сэнээриитин ылбыта. П. А. Ойуунускай улаханнык сэнээрэн, хайжаан инники үлэтигэр алгыһын анаабыта.

1938-1939 сылларга репрессияга түбэспитэ. Хас даҕаны айымныын атын ааттарынан суруйталаабыта. Аҕа дойдуга Улуу сэриитин кыттылааҕа. Онон икки сэрии кыттылааҕа буолар. Аҕа дойдуга сэриитин кэмигэр суруйбут “Бизэстэ эстэр бинтиэкэм” диэн ырыатын норуот сөбүлээн ыллыра.

Күн Дырибинэ талааннаах тылбаасчыт быһыытын эмиз биллэр. Кини М. Горькай “Мать”, П. Вершигора “Люди с чистой совестью”, П. Ершов “Конек Горбунок”, о. д. а. атын айымныылары тылбаастаабыта. Аймаҕа, табаарыһа Дьон Дьаңгылы А. Твардовскай “Василий Теркин” поэматын тылбаастаары саҕалаан баран, олохтон туораан,

Тэрээһин кыттылаахтара.

ситэрбэтэҕин салҕаабыта.

Үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, икки “Ленин”, “Албан Аат”, “Бочуот Знага” уордьаннарыннан наҕараадалааммыта.

“Степан Афанасьевич Саввин – Күн Дырибинэ” кинигэ суруйааччы төрөөбүтэ 120 сыла туолуутунан сибээстээн, 2023 сыллаахха тахсыбыт. Уопсайа, 464 сирэйдээх, 11 түһүмэхтээх. Кинигэни киин библиотэтикэ «Борисов Центр» отдел сүрүн библиотэтикэрэ Вера Платонова сиһилии ырытан билиһиннэрдэ. Матырыйааллары түмүүтэ, наардааһынга, бэчээттэтэн таһаарыыга хайдах үлэлээбитэрин туһунан ааптардар кэпсээтилэр.

Мария Степановна 82 саастаах. Үйэ аңаарыттан ордук көмгө медицина эйгэтигэр үлэлээбит. Элбэҕи өйдүүр, билэр эбит. Кини дириг ис хоһоон-

ноох ахтыны онордо, кинигэ таһаарыытыгар көмөлөспүт дьонго, аҕатын аатын үрдүктүк тугалларын иһин махтанна. Мария Дмитриевна бу кинигэ суруйааччы кыргытара баалларыгар таһаарыллыбыта улахан суолталааһын бэлиэтэтэ. Биир дойдулаахпыт, суруйааччы С. А. Попов-Сэмэн Тумат видео сибээс нөҕүө ахты онордо, Болтоно орто оскуолатын дириэктэрэ Владимир Скрябин эбэрдэтин үөрэнээччилэрэ үгэ ааҕан экранга көрдөрдүлэр. Зоя Дмитриевна Борисова аймахтарын туһунан истин-иһирэх кэпсээнин сэнээрэн иһиттибит.

Эбэрдэ тыл эппит Афанасий Захаров улуустаагы А. А. Саввин аатынан түмэл үлэтин, инники былааннарын билиһиннэрдэ. “Мичил” уһуяан сэбиэ-диссэйэ Марианна Яковлева

эбэрдэтин итиллээччилэрэ үгэ ааҕытынан бигэргэттилэр. Улуус дьаһалтатын аатыттан кырдыаҕастар Сэбиэтэрин салайааччыта Матрена Матвеева, Мария Вырдылинойн биһиргэ үөрэммитэр, “Чурапчы” айар түмсүү чилиэннэрэ, Киин балыһа лабораториятын сэбиэ-диссэйэ, кыраайы үөрэтээчи Любовь Григорьева эбэрдэ тыл эттилэр.

Биллиилээх суруйааччы-үгэһит, фелъетонист, тылбаасчыт С. А. Саввин-Күн Дырибинэ үрдүк аата үйэлэргэ ааттана туруоҕа!

Видеоу
бу сизгэн
киирэн
көрүг

02 иһитиннэрэр. Улууспут дьоно түөкүннэргэ үс мөлүйүөнтэн тахса солкуобайы ыппыттар

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

“2024 сыл тоҕус ыйын түмүгүнэн, Чурапчы улуунун үрдүнэн буруйу оноруу ахсаана 102 буолла, былырын 98 этэ. Ол эбэтэр быйылгы дьыллаахха 4,1% үрдээтэ. Маныаха баһыйар өттө бас билигэ туһуламмыт буруйдар буолаллар – 38 холуобунай дьыала көбүтүлүннэ, ону таһынан тус бэйэбэ туһуламмыт буруй ахсаана – 17”, – диэн Чурапчы улууһунаагы Ис дьыала уорганын ыстаабын салайааччыта, ис сулууспа подполковнига Вера Дмитриевна Скрябина иһитиннэрэр.

Хомойуох иһин, интэриниэт ситимин нөҕүө буруйу оноруу урукку сыллартан намыраабакка, элбээн иһэр. Былырын 2023 сылга – 16 буруйу оноруу

бэлиэтэммит буоллаҕына, быйылгы сылга – 31 буолла, о.э. 93,8 % үрдээбит. Ити иһигэр сокуоннайа суох баан картатынан харчыны уоруу – 4, түөкүннэргэ түбэһии – 18. Итини сэргэ быйылгыттан сага көрүн эбилиннэ – “Судаарыстыбаннай өгө” сыһыарытын, ватсап ситимин алдытан, тустаах киһи анал даннайын бас билэн, сокуоннайа суох харчытын туһаны 10 түбэлтэтэ бэлиэтэннэ. Түөкүттэр туһанар нымалара сылын аайы уларыан иһэр. Ол курдук, харчыны инвестициялааһын, атын киһи даннайын туһанан кирэдьииккэ дуоҕабар түһэрсии, атын киһи картатынан харчыны устуу, дьону албыннаан ыйыллыбыт счекка харчыны көһөртөрүү албастарын туһаналлар.

Албыннаптыт дьону саастарынан ырытар эбит буоллаха, 50-тан 66-гар диэри аҕам

саастаах дьон киирэн биэриилэрэ үгүс. Кинилэри тэнэ биирдиилээн 34-38 саастаах дьон эмиз баар. Саамай кырдыаҕаспыт 70 саастаах киһи буолан биэрдэ. Эмсэбэлэнээччилэри идэлэринэн ырытар буоллаахха, сылын аайы үрдүк үөрэхтээх, үчүгэй үлэлээх-хамнастаах дьон киирэн биэрэллэр.

Улуус олохтоохторо 2024 сылга 3 мөлүйүөн 464 тыһыынча 749 солкуобайы албыннатылар. Итинтэн 2 холуобунай дьыалаҕа буруйдаах биллэн, дьыала суукка баран, 19 тыһыынча солкуобай эмсэбэлээбиттэргэ төнүннэ. Ити тахсыбыт хоромнуйттан 0,5% эрэ төнүннэ. Онуоха сүрүннээн 45% дьахталлар киирэн биэрэллэр, 25,8% эр дьон уонна 29% юридической сирэйдэр буолаллар. Ол эрэри киһи анал даннайдарын бас билэн, сокуоннайа суох туттан онорбут буруйда-

рын аахпатахха – 9 юридической сирэйгэ, 7 эр киһиэхэ уонна 6 кэрэ аңаардарга хоромнуй онорһуллубут. Хоромнуй кээмэйин уонна көрүнгүн көрдөххө, үксүн эр дьон, түргэнник харчыларын улаатыннара охсоору, улахан суумалаах үбү инвестициялыбын диэн сылтабыран, түөкүттэргэ киирэн биэрбиттэр. Итини таһынан арыгы испит туруктаах дьон баан карталарын туһанан, барыта холбоон, 2 мөлүйүөн 638 тыһыынча 849 солкуобай суума уоруллубут.

Хоромнуй кээмэйин уонна көрүнгүн көрдөрөн, буруйдаагы булар уустук. Быйыл 31 буруй бэлиэтэммит эбит буоллаҕына, итинтэн иккитэ эрэ суукка барда, ити иһигэр 21 дьыалаҕа, буруйу онорбут дьон көсүбэккэ, барыллааһын силиэстийэ билингги туругунан тохтоон турар. Мана даҕатан эттэххэ, көбүтүллүбэккэ сылдыар маты-

рыйааллар эмиз бааллар, хоромнуулар эмиз улахан.

Түөкүттэргэ киирэн биэрбэт туһугар, атын кимизхэ да, ханна да карталарын даннайын этиэ суохтаахтар, карталарын кытары кодтарын биһиргэ укта сылдыа суохтаахтар, биллибэт нүөмэри ылбаттара ордук, билбэт киһини звоннаан кирэдьиит, баан диир түгэниригэр кинини кытары салгы кэпсэтэр наадата суох. Маннык информацияны оворолго тиэрдэр табыгастаах.

Түргэн, чэлпэки харчы, инвестиция диэн барыта албын, хабада буоларын умнуман! Бу анаалыс түмүгүнэн улахан түбэлтэбэ эр дьон киирэн биэрэрэ наһаа элбэх, кэрэ аңаардар ону-маны атыылаһы түгэнигэр албыннаталлар эбит.

АЛТЫННЫ 4-14 КҮННЭРИГЭР

ЧЭПЧЭТИИЛЭЭХ СУРУТУУ

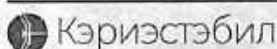
1 ый га	105,96 солк.
---------	--------------

6 ыйга 635,76 солк.

1 сылга 1282,37 солк.

**БАРЫСТААХ
ТҮГЭНИ МҮЧЧҮ
ТУТУМАН!**

+7-914-237-31-01

Мэлды ахта-саныы сылдыахпыт

Биһиги дьыэ кэргэн күндү тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Үһүс кылаастаах Судаарыстыбаннай Гражданскай сулууспа сүбэһитэ **Петров Андрей Петрович** ыараханлык ыалдьан, биһиги кэжкэбиттэн туорабыта бу дьыл, алтынньы 12 күнүгэр 40 хонуга туолар.

Агайч Чурапчы улуунун, Хоптобо нэһилэигэр 1957 сыллаахха ахсынньы 15 күнүгэр Александра Васильевна, Петр Петрович Петровтар колхуостаах дьээ көргээнэ төрдүс оҕонор күн сириҥ көрбүтэ.

Оскуланы 1975 сыллааха бүтэрэн, Эрилик Эристиин аатынан сопхуоска үлэлии кирибитэ. 1976 сыллааха аармыйага ынгырыллан, Амур уобалаһыгар икки сыл сулууспалаабыта. Кыра эрдэситтэн уруһуйдуурун, уһанарын сөбүлүүр буолан 1979 сыллааха Хабаровскайдаабы педагогическай институтка черчение учууталын идэтигэр үөрэнэ кирибитэ. Үөрэгин бүтэрээт, 1982 сылтан Баатабай орто оскулатыгар учууталынан үлэлээбитэ. Онтон ыла, 1986 сыллааха диэри Мугудай, Арыылах оскуолаларыгар учууталлаан элбэх оҕону үөрөппитэ. 1991 сылтан Улууустаабы үөрэх управлениетын иһинэн үлэлиир үөрэнээччилэр дьобурдарын сайыннарар киингнэ куруһуок салаааччытынан үлэлии сылдыбыта. Кини иитиллээччилэрэ араас таһымнаах кyonкyрyстapгa өрyү миэстэлэһэллэрэ.

Ол кэмнэ олохун аргыһын Елизавета Константиновна Сергеева-ны көрсөн, 1994 сыллаахха ыал буолан, 4 оболоммуттара.

1996-2000 сс. Улууһаабы үөрэх управлениетын иһинэн үлэлиир үөрэнээччилэр дьобурдарын сайыннарар киин дириэктэринэн таһаарыылаахтык үлэлээбитэ. Салгыы 2000 сылтан, 22 сыл устата Чурапчытаабы оройон суутугар бэриниилээхтик үлэлээбитэ. Ону үгүс наһараадалара туһунуулар. Ол курдук, өр сыллаах үтүө суобастаах, үрдүк көрдөрүүлээх үлэтин иһин, СӨ Суут департаментын салалтатын Махтал суругунан, Бочуоттаах грамотатынан уонна РФ Үрдүкү суут иһинэн Суут департаментын генеральнай дириэктэрин Бочуоттаах грамотатынан наһараадаламмыта. 2018 сыллаахха «Эңкилэ суох сулуспатын иһин» мэтээл, «Кыһамньытын иһин» II истиэпэннээх туйгун бэлиэ туттарыллыбыттара. 2020 сыллаахха «Үтүө суобастаах үлэтин иһин», «Чурапчы улууһа 90 сыла» бэлиэлэринэн наһараадаламмыта.

АҖабыт иллэнг кэмигэр айылҗаҕа тахсан бултуурун, балыкты-
рын сөбүлүүрү. Чугас дыонун куруук булдуттан күндүлүүрү. Маны
таһынан айылҗа кэрэ кестүүтүн, харамайын маска кыһан ойуулуурун
сөбүлүүрү. Кини дыогура билигин оҕолоругар бэрриллэн, уруһуйдуул-
лар, ыллыыллар-туойаллар.Кини утумун салгыыр 3 сиэн тапталлаах
эһэтэ буолар дыолу билэн барда. Ханна да сырыттар, сиэннэрин, оҕо-
лорун туһугар ахсаабат кыһамнытын уурара, биһиги үлэхит, үтүө
дьон буола улаатарбыгыгар үгүс сыратын биэрдэ. Күндү киһибит
дыонун олохун чиэстээхтик салгыахпыт. Кэргэним, аҖабыт барахсан
олоххо дылуурун, күүстээх санаан, дыонггор-сэргэбэр үтүө сыһыа-
нын, сүбэн-амаҥ биһиэхэ мэлдьи үтүө холобур буолуоҕа. Күндү аҖа-
быт, эһэбит Андрей Петрович сырдык мөссүөнүн, истин мичээрин
хаһан да умнуохпут суоҕа. Биһиги сүрэхпитигэр, өйбүтүгэр-санаабы-
тыгар өрүү тыһыннаах сылдыаҕа.

Кэргэнэ, оёолоро, сизэннэрэ.

Сынналанга

[illegible]

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 3» ылылынна. Хаһыат 38 нүөмэригэр тахсыт сканворд эппиэттэрэ. **Тургуору** Элигисттэр, илээт, илэҥсэ, Бэйэ-тэ, Ийэм, итир, мин, иил, пиэрмэр, күрэй, кэмэлдьинг, тэҥэли.

Сытыары: сүбэ, чэчик, элитизпкэ, идэхэ, биис, имии, эрэбилэ, ре, тэйиий, элбэрээк, ирээт, бүт, эмпэрэ, кэтэ, иэрэнг, Күн, эйэ.

Махтанабыт

Күндү оёботун, Анал байыаннай дыйыы кыттылаабын, Ийэ дойдутун көмүскэлигэр Украина сиригэр сырдык тыына быстыбыт **Баин Андрей Петровиһы** төрөөбүт дойдутугар ажалан тihэх суолугар атааран, көмүс унуобун көтөхсүбүт, оёботун көрдүүргэ сүбэ-ама, күүс-көмө буолбут дьоммутугар, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатыгар, Таатта, Чурапчы улуустарын байыаннай комиссарыгар Анатолий Маркинович Егоровка, Чурапчы улуунун дьаһалтатын баһылыгар Степан Анатольевич Саргыдаевка, «Аба дойдуну көмүскээччилэр» пуонда Чурапчы улууһунаабы координаторыгар Сергей Николаевич Атласовка, толору ритуальнай өнгөнү өнөрбүт Антон Владимирович Ивановка, Хатылы нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыгар Вячеслав Егорович Поповка, дьаһалта үлэһиттэригэр, матырыяалаынай көмөнү өнөрбүт «Көмүөл» эр дьон түмсүүтүгэр, оёботу бииргэ үөрэммит доёотторугар, ыкса ыалларбытыгар, балыыһада бииргэ үлэлээбит кыргыттарбар, бииргэ үөрэммит доёотторбутугар, бары көмөлөспүт дьоммутугар, оёботун кэлэн атаарсыбыт биир дойдулаахтарбытыгар барба махталбытын тиэрдэбит. Хас биирдигитигэр манньк алдьархай хаһан даһаны аанһаабатын, доруобай, чэгиэн сылдыһын. Эйэлээх олобу баһарабыт.

Төрөлүүтээрэ Петр Егорович, Мария Михайловна,
кыһа Нарыйаана, бииргэ төрөөбүттээрэ, аймактара.

"САГА ОЛОХ"
кылабынай
эргэлтээрэ

ГОРОХОВА
Людмила
Владимировна

Түрийгэгчид: СӨ Бүрэлдэглэлтэй, Саха Өрөспүүбүлүстүн "Сахабэс" Суддарыстаннай автономнай түрийгэгч.
Таһаараччы: СӨ "Сахабэс" ГАУ
Таһаараччы аалырыа: 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhareshat@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр-регистрациядамын нүмүрү – ПИ №ТУ/14-00559.

Эрдэнэсийн
аадырхай: 678670,
Чурагчы сэл,
П.Пинингуя, 26 а.
Төлөвүүнэртбиг:
эрдэнэктэр – 41-332,
отделлар – 41-265.
E-mail: sanaoloh@
mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Аагтар суругтар этилгэр санаа редакция позициятыгар маддын сөп түбэлэр буолбатах. Суруга ыйыглар чакчылар кырдыктаахтарыгар эппиэтинэни аагтар тус бэйэтэ сүтэр.

Хайхыг 10.10.2024 с. бэчээкээ бүрилчинэ. Дьокуускай к. Вилуйскай
перееулук, 20 №-дээх дьыстигэр, "Ю.А. Гагарин аатынан Дьокуускайдаагы
өрөспүүбүлүкэтээни типография" АУо бэчээтгэннэ.

Индекс: ПИ964. Тираж 1050. Кээмэй 2 бл. Ханыат сынаната 24 солж. Ханыат нэдиэлэжэ биридэ: бээтинсэжэ тахсар.

@SANAOLAH